

Ecsedi Zsuzsanna

Ecsedi Zsuzsanna zenetanár, egyházzenesész, a szombathelyi Művészeti Szakközépiskola tanára, a fóti Kántorképző Intézet oktatója, korábban a szombathelyi, jelenleg a budahegyvidéki evangélikus gyülekezet kántora. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen (1983–1988) karvezetői, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Zeneiskolai Tanárképző Intézetében (1984–1988) hegedűtanári diplomát szerzett. A herfordi Hochschule für Kirchenmusikban (1991–1993) volt ösztöndíjas hallgató, majd a Zeneakadémia egyházzenei doktoriskolájában (1997–2000) folytatott tanulmányokat.

Egyházzenei mesterdoktori (DLA) vizsgája részeként a szigorlatot *Batta András*, *Pásztor János* és *Jeney Zoltán* előtt 2002. február 22-én tette le. Témái: I. a magyar zenetörténet, II. a liturgia, III. a protestáns egyházzene-történet.

Doktori istentiszteletét és hangversenyét 2003. május 18-án, Cantate vasárnapján tartotta Szombathelyen, az szombathelyi evangélikus templomban. Közreműködött a szombathelyi gyülekezet énekkara és a Capella Cantorum.

Disszertációját (témavezető *Ferenczi Ilona*) 2003. május 26-án cum laude minősítéssel védte meg. Opponensei *Szendrei Janka* és *Hubert Gabriella*, a bizottság tagjai *Csepregi Zoltán* (elnök), *Pröhle Henrik* és *Zászkaliczky Tamás* voltak.

Az istentiszteleten elhangzott orgonaművek:

- V. Lübeck: Praeambulum Nr. 5 in F
- J. Chr. Kittel és J. S. Bach: *Christ lag in Todesbanden*
- H. Scheidemann: *Gott sei gelobet und gebenedeiet*
- E. Pepping: *Nun freut euch, lieben Christen g'mein*
- J. Langlais: *Postlude I (in e)*

Az istentiszteleten elhangzott kórusművek:

- M. Praetorius: *Nun bitten wir den Heiligen Geist*
Feltámadtam — introitus
- M. Praetorius és J. Walter: *Christ lag in Todesbanden*
- S. Scheidt: *Jesus Christus, unser Heiland, der den Tod überwand*
- Gárdonyi Zoltán: *Tarts meg, Urunk, szent ígében*

Az orgonahangverseny műsora:

- D. Buxtehude: *Praeludium in C — BuxWV 136*
- S. Scheidt: *Aus tiefer Not schrei ich zu dir*
- J. S. Bach: *Aus tiefer Not schrei ich zu dir — BWV 687*
- M. Reger: *Aus tiefer Not schrei ich zu dir — Op. 135a*
- D. Buxtehude: *Passacaglia in d — BuxWV 161*
- S. Scheidt: *Vater unser im Himmelreich*
- J. Praetorius: *Vater unser im Himmelreich — Versus 1*
- J. S. Bach: *Vater unser im Himmelreich — BWV 683*
- M. Reger: *Vater unser im Himmelreich — Op. 67*
- D. Buxtehude: *Praeludium in g — BuxWV 149*

Luther-énekek a magyar evangélikus énekeskönyvekben

Az értekezés a Luther-énekek magyarországi megjelenéseinek kritikai kiadása; célkitűzése az, hogy megvizsgálja: a Luther-énekek mely korban, mely énekeskönyvben, milyen fordításban és milyen dallamváltozattal jelennek meg a gyülekezetek énekkincsében. A vizsgált 24 ének Luther összes gyülekezeti énekének kétharmada és jól képviseli a különböző műfajokat: a zsoltárparafrázisokat, a katekizmus-énekeket, az általános könyörgéseket, az ünnepi énekeket.

Az értekezés két nagy részből áll. Az első részben felsorolom azokat a XVI. századi német énekeskönyveket, melyeket az énekek vizsgálatához felhasználtam, majd bemutatom a részletes vizsgálatba bevont magyar nyelvű énekeskönyveket. Ezután következik az énekeskönyvek leírása, mely tartalmazza a címlap szövegét, a kötet felépítését, a benne szereplő énekek jellegét és számát, az énekeskönyv értékelését, és ha ismert a szerkesztő személye, annak rövid életrajzát is.

Az értekezés második, központi részében az énekek tárgyalására kerül sor. Először táblázatszerűen feltüntetem a német dallam- és szövegforrásokat, valamint az énekek adatait: a szótagszámot, a rímképletet, a strofa- és dallamszerkezetet. A német szakirodalom alapján összefoglalom az énekek eredetére, történetére és jelentőségére vonatkozó ismereteket. Ezt részletes dallamelemzés és az előzményekkel való összehasonlítás követi. A fejezetek gerincét az énekeskönyvi dallamok és szövegek összehasonlító elemzése adja. Az értekezéshez —az anyag jellegéből következően— nagy terjedelmű dallam- és szövegtáblázat csatlakozik, amelyben az összes vizsgált énekeskönyv minden tárgyalt Luther-énekének dallama és szövege megtalálható.

Luther-énekekre épült a húsvéti jellegű istentisztelet és az azt követő orgonahangverseny anyaga is. Céлом az volt, hogy példát adjak: hogyan lehet az istentiszteletet zeneileg gazdaggá tenni úgy, hogy az elhangzó zeneművek ne betétként hassanak, hanem szerves egységet alkossanak. Bemutattuk az énekek alternatív előadásának különféle módjait: az a cappella és orgonakíséretes gyülekezeti éneklést, a kórustételeket és az orgonakorált. Az istentisztelet más szempontból is fontos volt: az új *Evangélikus istentisztelet* — *Liturgikus könyv* szerinti legünnepélyesebb liturgiát végeztük, amely a jövő alakítása szempontjából hasznos lehet. Céлом volt egyfajta kántorkép megmutatása is. Magyarországon az elmúlt évtizedek nem tették lehetővé azt, hogy egy eszményi, és ezen belül a sajátosan evangélikus igényeket is kielégítő egyházzeneoktatás működjék. Ezalatt annak megértését és elfogadását értem, hogy a kántori szolgálat egyaránt jelent színvonalas orgonista és karvezetői tevékenységet; e kétőnek párhuzamosan és egymást kiegészítve kell működnie.

A doktori értekezés, az istentisztelet és a hangverseny egységet képez, amelyben az énekekkel kapcsolatos elemző munka módszerét, valamint az istentiszteletben rejlő liturgiai és zenei lehetőségeket kívántam bemutatni.

Tartalom

Előszó	IV
I. rész — Az énekeskönyvek	
Bevezetés	2
<i>A német nyelvű énekeskönyvek</i>	
A források vizsgálatához felhasznált német nyelvű énekeskönyvek	4
<i>A magyar nyelvű énekeskönyvek</i>	
A részletes vizsgálatba bevont magyar nyelvű énekeskönyvek	5
XVI–XVII. századi protestáns magyar nyomtatott énekeskönyvek	6
XX. századi egyéb énekeskönyvek	8
A vizsgált énekeskönyvek rövid leírása	
I. Gálszécsi István énekeskönyve — Krakkó, 1536/1538	9
II. Huszár Gál énekeskönyve — Magyaróvár, Kassa, Debrecen, 1560–1561.	11
III. L. F. énekeskönyve — Várad, 1566	13
IV. Huszár Gál graduál-énekeskönyve — Komjáti, 1574	15
V. Bornemisza Péter énekeskönyve — Detrekő, 1582	18
VI. Énekeskönyv — Bártfa, 1593	20
VII. Énekeskönyv — Bártfa, 1602–1614	21
VIII. Énekeskönyv — Lőcse, 1629	22
IX. Énekeskönyv — Lőcse, 1635	24
X. Énekeskönyv — Lőcse, 1642	26
XI. Eperjesi graduál — 1635(–1652)	28
XII. Zengedező Mennyei Kar — Első megjelenés Lőcsén: 1692–1696	30
XIII. Zengedező Mennyei Kar, második típusú bővített kiadás — Első megjelenés: 1735	32
XIV. Új Zengedező Mennyei Kar — Első megjelenés: 1743.	33
XV. Új Énekeskönyv — Pozsony, 1805	37
XVI. Keresztyén Énekeskönyv (Dunántúli) — Budapest, 1911	39
XVII. Keresztyén Énekeskönyv (Dunántúli) rövidített kiadása új résszel — Budapest 1955	41
XVIII. Evangélikus Énekeskönyv — Budapest, 1982	43
II. rész — Az énekek	
Bevezetés	47
Az énekek elemzése [A német források, A magyar énekeskönyvi megjelenések]	
1. Nun komm, der Heiden Heiland	49
2. Gelobet seist du, Jesu Christ	54
3. Vom Himmel hoch da komm ich her	58
4. Vom Himmel kam der Engel Schar	63
5. Mit Fried und Freud ich fahr dahin	66
6. Christ lag in Todesbanden	69
7. Jesus Christus, unser Heiland, der den Tod	78
8. Komm, Gott Schöpfer, Heiliger Geist	82
9. Komm, Heiliger Geist, Herre Gott	87
10. Nun bitten wir den heiligen Geist	92

11.	Dies sind die heiligen zehn Gebot	99
12.	Wir glauben all an einen Gott	104
13.	Vater unser im Himmelreich	111
14.	Christ, unser Herr, zum Jordan kam	119
15.	Jesus Christus, unser Heiland, der von uns	122
16.	Gott sei gelobet und gebenedeiet	128
17.	Ach Gott vom Himmel, sieh darein	132
18.	Ein feste Burg ist unser Gott	139
19.	Aus tiefer Not schrei ich zu dir	147
20.	Erhalt uns Herr, bei deinem Wort	156
21.	Verleih uns Frieden gnädiglich	161
22.	Nun freut euch, lieben Christen gmein	167
23.	Mitten wir im Leben sind	172
24.	Der du bist drei in Einigkeit	177
Zárszó		181
Függelék		
A Luther-énekek magyar előfordulásainak áttekintő táblázata		183
A szövegtáblázatok részletes tartalma		184
A dallamok adatainak áttekintő táblázata		186
Irodalom		189

Von hymmel kam der Engel Schar
 In Irten den Herten offenbar Alle Alle
 Sie sagten ihm Ein Kind ist dort
 Das lag dort ym der Krippen dort Alle
 In Bethlehém ym Dörffs Stad
 Was Muth das verbrucht hat Alle
 Wo ist der Kinde Jesu? Christ
 Der erer aller Hirländ oft Alle
 Das solt ihr billich frolich sein
 Das Gess mit euch ist worden Ein Alle
 Erst geboren erer fleisch und blut
 Erer kinder oft das erung gut Alle
 Was dem euch thim die suhd und todt
 Ihr habet mit euch den waren Gess Alle
 Lufft zimmen kriepel und die hell
 Gess dem oft worden erer gestell Alle

Vom Himmel kam der Engel Schar —
Luther Márton éneke saját kézírásával.